

Островська О. А.,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів підприємств
Київського національного економічного університету
ім. Вадима Гетьмана,

Соколова О. Б.,

старший викладач кафедри фінансів підприємств
Київського національного економічного університету
ім. Вадима Гетьмана

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ТА МІСЦЕ ІННОВАЦІЙНИХ ДІАГНОСТИЧНИХ ПРОДУКТІВ У ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ

Викладено авторське розуміння сутності фінансової стійкості, економічної та фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. Обґрунтовано необхідність та напрями удосконалення офіційних методик фінансової діагностики. Визначено місце інноваційної фінансової діагностики у забезпеченні економічної безпеки суб'єктів підприємництва та держави загалом.

Ключові слова: економічна безпека, фінансова безпека, фінансова стійкість, методика фінансової діагностики, інноваційний діагностичний продукт.

У ринкових умовах господарювання зростають вимоги до якісного проведення працівниками фінансових та контролінгових служб фінансової діагностики діяльності підприємств, здійснення оцінки ефективності економічних ризиків, здатності прогнозувати та моделювати основні економічні процеси напрямів руху внутрішніх та зовнішніх грошових потоків суб'єктів, що становлять базу поповнення надходжень до Державного бюджету України. Тому розроблення напрямів удосконалення фінансової діагностики вітчизняних підприємств є передумовою для своєчасного впровадження на них попереджувальних заходів із забезпечення фінансової стійкості, економічної та фінансової безпеки суб'єктів підприємництва та держави загалом.

Вагомий внесок у розвиток теоретичних та методичних основ бізнес-діагностики, зокрема фінансової діагностики підприємств, зробили такі вітчизняні науковці, як: О. Я. Базилінська, М. Д. Білик, О. О. Гетьман, І. В. Головка, Т. А. Городня, Т. О. Загорна, Г. О. Крамаренко, І. П. Мойсеєнко, О. В. Павловська, Н. М. Притуляк, О. О. Терещенко, О. Є. Чорна, В. М. Шаповал, Г. О. Швиданенко, О. О. Шеремет, Н. П. Шморгун та ін. У їхніх працях досліджено теоретичні та практичні засади економічного й фінансового аналізу, зарубіжний досвід діагностики фінансового стану підприємств.

Питання забезпечення та визначення індикаторів економічної безпеки держави висвітлено в наукових дослідженнях О. І. Барановського, Д. Ю. Венцковського, О. С. Власюка, В. М. Гейця, В. Є. Зайцева, А. А. Мещерякова, В. І. Мунтіяна, Л. Ф. Новікової, Г. А. Пастернак-Тарануценка, А. І. Сухорукова, Ю. В. Чириченка та ін.

Визначенню змісту, механізму забезпечення, а також проблемам кількісного вимірювання рівня економічної й фінансової безпеки суб'єктів підприємництва присвячено праці А. А. Беспалько, О. М. Вакульчик, Н. В. Ващенко, В. Ф. Гапоненко, Л. І. Донець, Д. П. Дубицького, А. В. Козаченко, А. Н. Ляшенко, Л. С. Мартюшевої, В. В. Орлової, Л. М. Петренко, Т. Є. Петровської, М. Ю. Погосової, В. П. Пономарьової, Н. І. Трихліб.

Проте вітчизняній науці бракує комплексних досліджень взаємозв'язку практичного використання інструментів антикризового фінансового управління, серед яких вагому роль відіграє ефективна фінансова діагностика на основі використання інноваційних діагностичних продуктів, із забезпеченням фінансової стійкості підприємств, а також підтриманням необхідного рівня їх фінансової та економічної безпеки.

Тому метою статті є обґрунтування необхідності визначення та удосконалення місця офіційних методик фінансової діагностики у забезпеченні економічної безпеки суб'єктів підприємництва та держави загалом.

Нестабільність зовнішнього середовища, вплив світової фінансової кризи, обмеженість фінансових ресурсів та жорстка конкуренція зумовили суттєве погіршення показників діяльності та зниження економічної безпеки суб'єктів господарювання. Наслідком незадовільного фінансового стану вітчизняних підприємств стало катастрофічне збільшення заборгованості й збитковості, що ставить їх перед загрозою банкрутства, зменшує доходи бюджету, і, зрештою, мінімізує можливості держави виконувати свої функції. Динаміку фінансових результатів та частку збиткових і прибуткових підприємств України за 2001–2010 рр. відображено на рис. 1–2.

Відповідно до наведених на рис. 1 даних з 2007 р. спостерігається щорічне зменшення величини прибутку, який отримали підприємства держави. За результатами 2009 р. величина витрат підприємств перевищила суму доходів на 42 414,7 млн грн, що призвело до їх збитковості. У 2010 р. загальна сума доходів перевищила суму витрат, проте прибутковість підприємств була набагато нижчою, ніж у докризовому 2007 р.

Дослідження частки збиткових та прибуткових підприємств підтверджує негативну тенденцію з 2007 р.: відбувається зниження частки прибуткових підприємств із 67,5 % загальної кількості підприємств у 2007 р. до 60,1 % у 2009 р., внаслідок чого зростає частка збиткових підприємств з 32,5 до 39,9 % відповідно. У 2010 р. кількість прибуткових підприємств дещо зросла, проте цей показник залишається меншим, ніж у 2007 р.

Беззаперечною причиною негативних тенденцій у діяльності підприємств є як об'єктивні, так і суб'єктивні фактори. Підприємства не можуть попередити та уникнути впливу таких зовнішніх факторів, як розгортання в країні фінансової кризи, зменшення платоспроможного попиту, валютні коливання тощо, що негативно впливає на діяльність суб'єктів підприємництва, і можуть призвести до їх банкрутства. Водночас правильні та своєчасні управлінські рішення менеджменту сприяють нівелюванню негативного впливу зовнішніх чинників. При цьому фінансова діагностика відіграє ключову роль під час прийняття ефективних фінансових рішень. Саме тому процес впровадження в аналітичну практику інноваційних діагнос-

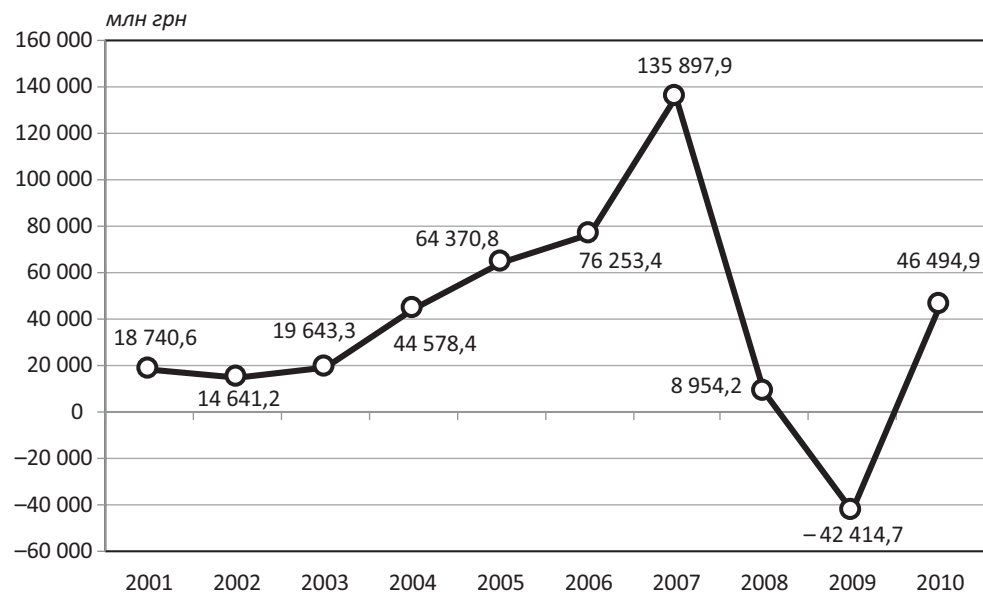

Рис. 1. Фінансовий результат від звичайної діяльності підприємств до оподаткування в Україні

Складено за даними Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

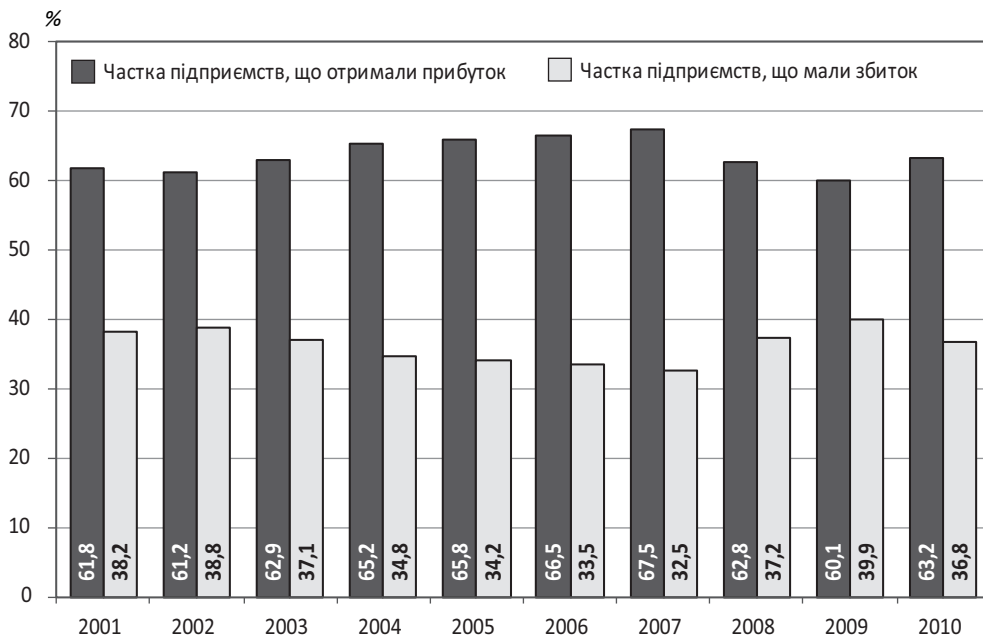

Рис. 2. Частка збиткових та прибуткових підприємств України в динаміці

Складено за даними Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

тичних продуктів є досить актуальним для забезпечення економічної й фінансової безпеки вітчизняних підприємств, оскільки негативних наслідків кризи можна було б уникнути завдяки своєчасному здійсненню менеджментом підприємств комплексу заходів, націлених на підтримку їх фінансової стійкості.

Фінансова стійкість підприємства є узагальнювальною якісною характеристикою його здатності забезпечувати процес розширеного відтворення в довгостроковому періоді, незважаючи на вплив негативних зовнішніх та внутрішніх факторів, на основі забезпечення зростання прибутковості при достатніх рівнях плато- та кредитоспроможності.

Серед напрямів державного регулювання забезпечення фінансової стійкості підприємств слід виокремити розроблення нормативно-правової бази їх функціонування. Підвищення ефективності державного регулювання у сфері нормативно-правового забезпечення дасть можливість вчасно виявляти негативні тенденції в діяльності підприємств та реагувати на зміни, які відбуваються в економіці як на макро-, так і на мікрорівні.

На сьогодні в апараті державного управління України немає системного підходу до оцінювання фінансової стійкості підприємств та факторів впливу на неї. Це зумовлює потребу в розробленні нових інноваційних діагностичних продуктів, а також в удосконаленні чинних методик оцінювання фінансової стійкості підприємств, наслідком чого є використання у вітчизняній аналітичній практиці діагностичних продуктів з ознаками інновацій.

Фінансова стійкість суб'єктів підприємництва є імперативом підтримання економічної та фінансової безпеки як держави, так і власне підприємницьких структур. Економічну безпеку Д. Ю. Венцковський визначає як складну комплексну характеристику державного розвитку, яка охоплює широке коло аспектів суспільно-економічного існування України¹.

Офіційно рівень економічної безпеки розраховується за Методикою розрахунку рівня економічної безпеки України, затвердженою наказом Міністерства економіки України від 02.03.2007 № 60. Документ містить визначення економічної безпеки шляхом використання критеріїв та індикаторів, які найбільш повно характеризують явища і тенденції в економічній сфері, зокрема на макрорівні. Методика визначає економічну безпеку як такий стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз і здатний задовольняти потреби особи, сім'ї, суспільства та держави². За нормативним документом до складових економічної безпеки входять: макроекономічна, фінансова, зовнішньоекономічна, інвестиційна, науково-технологічна, енергетична, виробнича, демографічна, соціальна, продовольча безпека. Фінансовою безпекою названо такий стан

¹ Венцковський Д. Ю. Методика оцінки впливу експортної торгівлі на стан економічної безпеки України / Д. Ю. Венцковський // Вісник Академії митної служби. Сер. "Економіка". — 2009. — № 2 (42). — С. 35–46.

² Методика розрахунку рівня економічної безпеки України : наказ Міністерства економіки України від 02.03.2007 № 60 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=97980&cat_id=38738.

бюджетної, грошово-кредитної, банківської, валютної системи та фінансових ринків, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних загроз, здатністю забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та економічне зростання. Фінансова безпека, на думку розробників документа, містить такі складові: бюджетна, валютна, грошово-кредитна, боргова, зовнішньоекономічна, інвестиційна, науково-технологічна, енергетична, соціальна, демографічна, продовольча, виробнича та безпека страхового й фондового ринків.

Для країн, що перебувають у зоні системної кризи (у тому числі й України), О. С. Власюк вважає оптимальною модель забезпечення економічної безпеки, “яка базується на творчому поєднанні ресурсів стабільності, керованості і дозованого економічного ризику в тих сферах господарювання, де можна отримати максимальну соціально-економічну поточну ефективність, а також створити сприятливі умови для перспективних інноваційних процесів”³.

Економічна безпека України значною мірою залежить від економічної та фінансової безпеки суб’єктів підприємництва. Наведемо власне розуміння сутності вказаних дефініцій.

Економічною безпекою підприємства (ЕБП) доцільно вважати комплексну характеристику спроможності суб’єкта підприємництва протистояти зовнішнім та внутрішнім загрозам, що визначається комплексом аспектів економічного розвитку, головні серед яких: інноваційний, фінансовий, організаційно-правовий, виробничо-технічний, соціальний, інтелектуальний, інформаційний аспекти.

Фінансова безпека суб’єкта підприємництва передбачає такий стан його фінансів, що характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатністю забезпечити його ефективне функціонування та економічне зростання.

Рівень економічної безпеки суб’єкта підприємництва розраховується за допомогою використання офіційних та авторських методик діагностики виробничо-господарської діяльності (діагностичних продуктів). Передумови ефективності офіційних методик визначення рівня економічної безпеки підприємства автори вбачають у:

- наявності в методиці, окрім порядку проведення фінансової діагностики, також діагностики виробничо-господарської діяльності;
- наведенні у методиці порядку розрахунку комплексу показників на підставі чинних форм публічної звітності;
- універсальності методик, під якою розуміємо відсутність обмежень щодо їх використання підприємствами окремих форм власності або видів діяльності.

Зрозуміло, що фінансову безпеку визначають саме фінансові аспекти функціонування та розвитку підприємства. Отже, рівень фінансової без-

³ Власюк О. С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку / О. С. Власюк ; Нац. ін.-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. — К., 2008. — С. 15.

пеки доцільно встановлювати за допомогою методик фінансової діагностики підприємств.

Вважаємо, що інноваційні методики діагностики фінансової та економічної безпеки мають містити саме комплекс показників, які характеризують різні аспекти діяльності підприємства. В економічних дослідженнях останнім часом відбувається пошук одного, найбільш вагомого, під кутом зору авторів публікацій, показника фінансової безпеки. Зокрема, у статтях⁴ автори пропонують використовувати як базовий критерій визначення впливу загроз на економічну безпеку підприємства показник запасу фінансової міцності. Не заперечуючи значущості цього показника, вважаємо актуальним розроблення саме системи показників економічної та фінансової безпеки підприємства.

Серед чинних в Україні офіційних методик діагностики доцільно виокремити:

- Методику проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств та організацій, затверджену наказом Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій при Кабінеті Міністрів України від 27.06.1997 № 81 (далі — Методика № 81);
- Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, затверджені наказом Міністерства економіки України від 19.01.2006 № 14 у редакції наказу Міністерства економіки України від 26.10.2010 № 1361 (далі — Методичні рекомендації № 14);
- Методику аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки, затверджену наказом Міністерства фінансів України від 14.02.2006 № 170 (далі — Методика № 170);
- Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації, затверджене наказом Міністерства фінансів України, Фонду державного майна України від 26.01.2001 № 49/121 (далі — Положення № 49/121);
- Порядок проведення оцінки фінансового стану бенефіціара та визначення виду забезпечення для обслуговування і погашення позики, наданої за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 01.04.2003 № 247 (далі — Порядок № 247).

Методики № 81 та № 170, а також Методичні рекомендації № 14, окрім порядку оцінювання фінансового стану, містять також послідовність проведення аналізу виробничо-господарської діяльності. Отже, вказані мето-

⁴ Вакульчик О. М. Сутність та класифікація загроз економічній безпеці підприємства / О. М. Вакульчик, Д. П. Дубицький // Вісник Академії митної служби. — 2008. — № 4 (40). — С. 38; Вакульчик О. М. Оцінка впливу зовнішньоекономічної діяльності на економічну безпеку підприємства / О. М. Вакульчик, Д. П. Дубицький // Вісник Академії митної служби. Сер. "Економіка". — 2009. — № 1 (41). — С. 23.

дики варто застосовувати при визначенні рівня економічної безпеки підприємств.

У Методиці № 81 формули розрахунку показників наведено на основі використання форм звітності, які склалися до введення в дію Положень (Стандартів) бухгалтерського обліку, що унеможливило її застосування в сучасній аналітичній практиці. Використання в Методиці № 170 як джерел інформації для аналізу, окрім форм фінансової звітності та податкових декларацій, також фінансового плану державних підприємств робить нецільним її застосування підприємствами недержавної форми власності.

Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства за результатами проведених досліджень можуть стати ефективним діагностичним продуктом з ознаками інновацій при його використанні в практиці фінансового аналізу, оскільки вони містять: оптимальну кількість показників, адаптовані до українських реалій нормативні значення більшості коефіцієнтів, порядок розрахунку показників на основі використання чинних форм звітності, послідовність проведення аналізу виробничо-господарської діяльності та фінансового стану підприємства.

У Положенні № 49/121 розроблено єдині нормативні значення для підприємств різних видів економічної діяльності, відсутні сегментація рівнів фінансової стійкості та порядок проведення аналізу виробничо-господарської діяльності.

Спільним недоліком розглянутих методик є те, що в них немає єдиного інтегрального критерію, на підставі якого можна було б сформулювати однозначний висновок про рівень кризового стану на підприємстві й можливість настання банкрутства, а також недостатнє використання показників грошового потоку, що характеризують ефективність основної діяльності суб'єкта підприємництва з точки зору генерування грошових потоків, які можна спрямувати на інвестування та погашення заборгованості.

Цих недоліків позбавлені методики, що ґрунтуються на використанні інноваційних підходів до фінансової діагностики, зокрема методології багатофакторного дискримінантного аналізу. В Україні на офіційному рівні рекомендованою до використання багатофакторною моделлю став Порядок проведення оцінки фінансового стану бенефіціара та визначення виду забезпечення для обслуговування і погашення позики, наданої за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій, затверджений наказом Міністерства фінансів України 01.04.2003 № 247 (далі – Порядок № 247). Методичною основою оцінки фінансового стану бенефіціара є методологія багатофакторного дискримінантного аналізу, використання якої забезпечує розрахунок інтегрального показника за три останні календарні роки та останній звітний період. Значення інтегрального показника є результатом розв'язку дискримінантної функції, незалежними змінними в якій є окремі коефіцієнти, що характеризують різні параметри фінансового стану бенефіціара.

Інтегральний показник фінансового стану бенефіціара обчислюється з використанням дискримінантних моделей за видами діяльності бенефіціара.

Перший варіант цього нормативного документа містив єдину дискримінантну функцію для підприємств усіх видів економічної діяльності. Пізніше у другій редакції методики було викладено вісім Z -функцій для підприємств восьми видів економічної діяльності. Відповідно до наказу Міністерства фінансів України від 28.11.2009 до тексту документа Порядку № 247 додатково включено багатофакторну дискримінантну модель, розроблену для підприємств, що надають комунальні послуги з водо- та теплопостачання, водовідведення. Отже, на сьогодні Порядок № 247 має дев'ять Z -функцій та розмежування п'яти рівнів фінансової стійкості для підприємств дев'яти видів економічної діяльності. Слід зазначити, що перша редакція Порядку № 247 містила лише дві характеристики фінансового стану ("задовільний" та "незадовільний"), яких було недостатньо для прийняття ефективних управлінських рішень стосовно підтримання фінансової стійкості та забезпечення економічної безпеки на підприємстві. На сьогодні слід констатувати наявність однакових значень для інтервалів Z_2 (зона невизначеності з позитивною динамікою) та Z_3 (зона невизначеності з негативною динамікою), що ускладнює розроблення остаточних висновків щодо рівня фінансового стану та фінансової безпеки підприємства.

Фінансові коефіцієнти для дискримінантних функцій розраховуються на підставі фінансової звітності бенефіціара за три останні календарні роки та останній звітний період. На думку авторів, саме використання виключно інформації публічної звітності є однією із суттєвих переваг цього нормативного акта. Однак, після внесення у 2010 р. змін до П(С)БО 4 "Звіт про рух грошових коштів" практичне використання зазначених у цьому документі моделей суттєво ускладнилося.

З 2010 р. формування всіх показників Звіту про рух грошових коштів відбувається із застосуванням прямого методу, що передбачає використання даних оборотів за рахунками "Каса" та "Рахунки в банку" безпосередньо з регістрів бухгалтерського обліку. До цього в Україні прямий метод застосовувався для визначення руху коштів від інвестиційної та фінансової діяльності, а для розрахунку руху грошових коштів внаслідок операційної діяльності використовувався непрямий метод, суть якого полягала у трансформації чистого прибутку в суму грошових коштів. При цьому уточнення порядку обчислення показників Порядку № 247 з урахуванням використання Форми 3 нового формату не відбулося, і якщо дані щодо чистого руху грошових коштів за видами діяльності ідентичні з показниками звіту старого формату незалежно від обраного методу розрахунку, то проміжних показників стосовно грошового потоку від операційної діяльності у Звіті за новою формою немає.

Як наслідок, алгоритм розрахунку коефіцієнтів рентабельності операційного продажу за грошовим потоком та оборотності позичкового капіталу за грошовим потоком (X_4 та X_7), наведений у Порядку № 247, не може бути використаний без попередньої трансформації даних фінансової звітності, що має здійснюватись аналітиком перед проведенням фінансової діагностики. Коефіцієнт рентабельності операційного продажу за грошовим потоком (X_4) показує чистий грошовий потік від операційної діяльності, який припадає на одиницю виручки від реалізації та інших операційних

доходів, і згідно з чинним Порядком № 247 розраховується як співвідношення чистого грошового потоку від операційної діяльності (без урахування змін у чистих оборотних активах, а також з урахуванням сплачених відсотків і податку на прибуток) та чистої виручки від реалізації продукції з урахуванням інших операційних доходів.

Нормативний документ містить такий порядок розрахунку коефіцієнта рентабельності операційного продажу за грошовим потоком (X_4) з використанням форм фінансової звітності:

$$X_4 = \frac{\text{ф. 3 (р. 070 – р. 130 – р. 140)}}{\text{ф. 2 [р. 035 (гр. 3) + р. 060 (гр. 3)]}}.$$

Коефіцієнт оборотності позичкового капіталу за грошовим потоком (X_7) розраховується як співвідношення чистого грошового потоку від операційної діяльності (без урахування змін у чистих оборотних активах, а також з урахуванням сплачених відсотків і податку на прибуток) та позичкового капіталу. Порядок розрахунку коефіцієнта оборотності позичкового капіталу за грошовим потоком (X_7) з використанням форм фінансової звітності є таким:

$$X_7 = \frac{\text{ф. 3 (р. 070 – р. 130 – р. 140)}}{\text{ф. 1 [р. 480 (гр. 4) + р. 620 (гр. 4)]}}.$$

Отже, для розрахунку обох показників (X_4 та X_7) необхідно визначити суму чистого грошового потоку від операційної діяльності шляхом коригування прибутку (збитку) від операційної діяльності до змін у чистих оборотних активах на суму сплачених відсотків та податку на прибуток.

Для здійснення розрахунку за даними звітності підприємств у 2010 р. необхідно відкоригувати суму чистого руху грошових коштів від операційної діяльності до надзвичайних подій, наведену в ф. 3, р. 150, гр. 3, на зміни оборотних активів, витрат і доходів майбутніх періодів та поточних зобов'язань згідно з даними ф. 1 “Баланс” за відповідний період.

Зміни оборотних активів (OA) розраховують таким чином:

$$\Delta OA = \text{ф. 1, гр. 4, р. 100...140, 160, 170, 180, 200, 210, 250} - \\ - \text{ф. 1, гр. 3, р. 100...140, 160, 170, 180, 200, 210, 250}.$$

Зміни витрат майбутніх періодів (BMP):

$$\Delta BMP = \text{ф. 1, гр. 4, р. 270} - \text{ф. 1, гр. 3, р. 270}.$$

Під час коригування величини чистого руху грошових коштів від операційної діяльності до надзвичайних подій сума збільшення оборотних активів і витрат майбутніх періодів додається, а зменшення – віднімається. Коригування на суму поточних зобов'язань (PZ) та доходів майбутніх періодів (DMP) (зменшення – додається, збільшення – віднімається) відбувається в такій послідовності:

$$\Delta PZ = \text{ф. 1, гр. 4, р. 620} - \text{ф. 1, гр. 3, р. 620}.$$

$$\Delta DMP = \text{ф. 1, гр. 4, р. 630} - \text{ф. 1, гр. 3, р. 630}.$$

Загальний алгоритм розрахунку суми чистого руху грошових коштів від операційної діяльності ($ЧП_{опд}$) матиме вигляд:

$$ЧП_{опд} = \text{ф. 3, р. 150, гр. 3} \pm \Delta OA \pm \Delta ВМП \pm \Delta ПЗ \pm \Delta ДМП.$$

Таким чином, з метою використання Порядку № 247 як однієї з методик діагностики рівня фінансової безпеки підприємства необхідно розмежувати інтервальні значення для зон Z_2 та Z_3 , а також уточнити алгоритм розрахунку показників грошового потоку, зокрема, коефіцієнтів: рентабельності операційного продажу за грошовим потоком (X_4), рентабельності активів за вільним грошовим потоком (X_5) та оборотності позичкового капіталу за грошовим потоком (X_7) відповідно до чинного з 2010 р. формату **Форми 3** фінансової звітності згідно із запропонованим алгоритмом. Урахування розробниками документа при його доопрацюванні викладених авторами статті пропозицій щодо удосконалення методики є передумовою отримання ефективного інноваційного діагностичного продукту для ідентифікації рівня фінансової безпеки підприємства.

Отже, фінансова стійкість суб'єктів підприємництва як узагальнююча характеристика спроможності підприємств функціонувати в довгостроковому періоді незалежно від впливу негативних зовнішніх та внутрішніх факторів на основі зростання прибутковості за достатнього рівня плато-ї кредитоспроможності є імперативом підтримання економічної та фінансової безпеки як самих підприємницьких структур, так і держави. При цьому під економічною безпекою підприємства слід розуміти комплексну характеристику його спроможності протистояти зовнішнім та внутрішнім загрозам, що визначається інноваційним, фінансовим, організаційно-правовим, виробничо-технічним, соціальним, інтелектуальним, інформаційним аспектами економічного розвитку.

Фінансова безпека суб'єктів підприємництва є однією з передумов його економічної безпеки, що передбачає збалансований стан його фінансів, спроможність протистояти внутрішнім і зовнішнім негативним чинникам, здатність забезпечити ефективне функціонування та економічне зростання.

Рівень економічної та фінансової безпеки підприємства визначається за результатами дослідження комплексу показників виробничо-господарської діяльності та фінансової стійкості. Серед критеріїв ефективності методик визначення рівня економічної безпеки суб'єктів підприємництва слід відзначити: викладення в них порядку проведення фінансової діагностики та діагностики виробничо-господарської діяльності, порядку розрахунку системи показників на основі чинних форм публічної звітності, а також відсутність обмежень стосовно їх використання підприємствами окремих форм власності або видів діяльності.

Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства в чинній редакції є ефективним діагностичним продуктом з ознаками інновацій при їх використанні в аналітичній практиці, оскільки вони містять: адаптовані до українських умов господарювання нормативні значення коефіцієнтів, алгоритм розрахунку

показників на основі використання чинних форм фінансової звітності, послідовність проведення аналізу виробничо-господарської діяльності підприємства. Натомість для визначення рівня економічної безпеки підприємства в методиці бракує диференціації нормативних значень показників залежно від виду економічної діяльності, сегментації рівнів фінансової стійкості, а також дослідження в динаміці сучасних показників фінансової діагностики, серед яких показники чистого грошового потоку, запасу фінансової міцності тощо. Удосконалення цього нормативного документа у напрямі розроблення галузевих критеріальних значень показників, впровадження багаторівневої класифікації фінансової стійкості та використання додаткових показників сучасної світової практики фінансового аналізу є передумовою отримання ефективного діагностичного продукту з ознаками інновацій для визначення рівня економічної безпеки підприємства.

Рівень фінансової безпеки доцільно визначати за допомогою методик фінансової діагностики підприємств. Інноваційною методикою фінансової діагностики суб'єктів підприємництва, в яких на офіційному рівні вперше в Україні було застосовано методологію багатофакторного дискримінантного аналізу та галузеву диференціацію Z-функцій, їх критеріальних значень, визначено Порядок проведення оцінки фінансового стану бенефіціара та визначення виду забезпечення для обслуговування та погашення позики, наданої за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій у редакції наказу Міністерства фінансів України від 28.11.2009 № 247. Розроблено пропозиції стосовно уточнення алгоритму розрахунку показників грошового потоку відповідно до чинного формату **Форми 3** та розмежування в **Порядку № 247** значень інтегрального показника для всіх п'яти зон інтерпретації фінансового стану бенефіціара, що є важливим напрямом удосконалення нормативно-правового документа. Урахування викладених рекомендацій при доопрацюванні офіційної методики оцінки бенефіціара уможливить отримання за результатами її використання об'єктивної аналітичної інформації та своєчасне здійснення і впровадження попереджувальних заходів з підтримання фінансової безпеки суб'єктів підприємництва.

Використання інноваційних діагностичних продуктів для проведення аналізу виробничо-господарської діяльності та оцінки фінансового стану є передумовою розроблення своєчасних управлінських рішень та впровадження превентивних заходів менеджментом підприємств, і, як наслідок, забезпечення економічної та фінансової безпеки суб'єктів підприємництва та держави загалом.